

ГЖЕГОЖ В. КОЛОДКО,
професор,
директор Центру економічних досліджень трансформації, інтеграції та глобалізації
"TIGER" при Університеті Козьмінського
(Варшава, Польща)

ДОСВІД ПОЛЬЩІ МОЖЕ БУТИ КОРИСНИМ ДЛЯ УКРАЇНИ

На основі узагальнення успішного досвіду реформування економіки Польщі, урахування тенденцій світового розвитку та авторської концепції "Нового прагматизму" визначено базові підходи до реформування української економіки.

GRZEGORZ W. KOŁODKO,
Professor,
Director of the Center of Transformation, Integration, Globalization, and Economic Research
"TIGER" at Kozminski University
(Warsaw, Poland)

THE EXPERIENCE OF POLAND CAN BE USEFUL FOR UKRAINE

On the basis of a generalization of the successful experience of the reformation of Poland's economy, the account for the tendencies of world's development, and author's conception of "New pragmatism," the basic approaches to a reformation of Ukraine's economy are proposed.

Польща має більш як 25-річний досвід постсоціалістичних перетворень. Щодо їх результатів у суспільстві існують різні погляди. Наприклад, на думку поважного 92-річного професора одного з польських університетів, за цей час не відбулося жодних змін, а вступ Польщі до ЄС — найбільша помилка, внаслідок якої країна опинилася в неоколоніальному капіталізмі. А от молодий вчений, мій випускник, який працює у Світовому банку, вважає, що цей період був найуспішнішим для Польщі за останні 600 років. Отже, все залежить від точки зору. На мою думку, за ці роки ми досягли певного успіху, хоча й не такого, як хотілося б, — десь на дві третини від можливого.

Сьогодні ВВП на душу населення, за паритетом купівельної спроможності, у Польщі становить 21 тис. дол., тобто майже втричі більше, ніж в Україні. А ще 25 років тому цей показник у наших країнах був практично однаковим. Ми начебто зробили все, як треба, але ВВП мав би перевищити 30 тис. дол. на душу населення, і Польща посіла б місце, близьке, наприклад, до Португалії. Так, були помилки, які, до речі, можуть стати уроками для України. Зокрема, влада має надавати більшу підтримку розбудові соціально-ринкової економіки. Ми припустилися великих помилок через прихильність до рекомендацій Вашингтонського консенсусу і в рамках так званої "шокової терапії" втратили 25% ВВП, 35% промислового виробництва, отримали високий рівень безробіття. Аналітики вважають, що економічна динаміка багато в чому залежить від політичних чинників і політичної волі. Коли у 1994–1997 рр. я був заступником прем'єр-міністра і міністром фінансів, то середньорічний темп економічного зростання в Польщі становив 6,5%, а нині — 2,5%, і кажуть, що це значний успіх, оскільки наприкінці 2001 р., внаслідок проведення неоліберальної політики, темпи зростання знизилися до 1,2%. У всьому світі триває дискусія: чого очікувати в контексті економічного розвитку?

Гжегож Вітольд Колодко (Grzegorz Witold Kolodko) — e-mail: kolodko@tiger.edu.pl.

Не так давно я був на конференції в Лондоні, присвяченій “inclusive capitals” (“inclusive” означає, що всі діючі господарюючі суб’єкти мають брати відповідну участь у розподілі економічних активів). На ній питання світової економіки обговорювали колишній президент США Білл Клінтон, голова МВФ Крістін Лагард, керівник Центрального банку Англії та інші. Усі розуміють, що ситуація в економіці має змінюватися на краще. Що нині відбувається в Євросоюзі? Зокрема, у Франції відповіддю на кризу став прихід до влади крайніх правих партій.

Тривають дискусії і щодо самої кризи: що це за криза, криза чого? Я вважаю, що це криза неоліберального капіталізму, який пропонує неадекватні інструменти економічної політики і продукує зростання нерівності в суспільстві, коли багаті багатіють за рахунок бідних. Політично країни Європи реагують на кризові явища по-різному: у Греції, наприклад, – крайнім лівим ухилом, в інших державах – крайнім правим, таким як Національний фронт Марін Ле Пен у Франції. Отже, великою проблемою є координація політики окремих країн у рамках ЄС. Усі ці питання досить актуальні й для України. Лише вам ухвалювати рішення щодо напряму подальшого руху країни.

У Польщі також вистачає євроскептиків, їх у нас називають “нова правиця”. Але більшість, у тому числі економісти-професіонали та інші фахівці, вважають, що членство в Євросоюзі – це правильний крок нашої країни, зокрема, щодо зміцнення та підтримки національної економіки.

Згідно з економічним аналізом, щорічне зростання польської економіки становить понад 1–1,5% тільки тому, що ми є членом ЄС. У протилежному випадку ВВП у нас був би на 15–20% меншим. У Євросоюзі ми вже 10 років і ще 10 років готувалися, щоб до нього вступити. Сам процес підготовки допоміг нам покращити якість економічних інститутів для підвищення конкурентоспроможності, насамперед, приватного підприємництва. Якби якість українських інститутів була, як в Європі, то рівень українського ВВП уже сьогодні був би вдвічі вищим. Постає запитання: чому у нас хоча б на дві третини це вийшло, а у вас ні? Схожа ситуація і в інших країнах, наприклад, у Туреччині, де вже дуже давно тривають розмови щодо інтеграції до ЄС. Багато хто з політиків, бізнесменів, представників науки впевнені, що членство в ЄС – це потужна підтримка ринкової економіки країни. Я вважаю, що рух України до Євросоюзу буде надійною підтримкою української економіки, сприятиме підвищенню якості українських інститутів, їх наближенню до європейських стандартів.

Повернімося до наших помилок, щоб з’ясувати, що ж ми зробили не так. У межах політики неоліберальної регуляції макроекономічне регулювання було не завжди доцільним. Ця діяльність вимагала спеціального наукового обґрунтування – у своїй книзі “Куди іде світ: політична економія майбутнього” [1] я називаю це “Новим прагматизмом”. На мій погляд, ані неоліберальний, ані державний капіталізм нічого хорошого нам у майбутньому не принесуть. Але я також не вважаю, що так званий Пекінський консенсус, на протипагу Вашингтонському консенсусу, зможе запропонувати певний універсальний рецепт для пострадянських країн. Україні потрібно знайти ідеологічну, політичну і практичну відповідь на запитання: як, урахувавши національні традиції, розробити таку систему інститутів, цінностей і політичних інструментів, яка б слугувала надійною підтримкою для соціально-ринкової економіки? І при цьому економіка має бути саме ринковою і саме соціальною. Звісно, це станеться не сьогодні, можливо, через одне-два покоління, а можливо, і через 100 років, як у Канаді. Але потрібно, щоб економіка завжди зростала. Думаю, на наступні 20–25 років у вас є потенціал для середньорічного зростання в межах 5%.

Необхідно також покращувати регулювання інститутів. Керівництво держави повинне мати довгострокове соціально-економічне бачення, а не ілюзії, і бути заінтересованим у підтриманні економіки країни. Президент, Верховна Рада мають розробити стратегію на 20–25 років, а не тільки на завтрашній день чи наступний місяць.

Моя програма "Стратегія для Польщі" — це бачення суспільної, соціальної, ринкової економіки. Потім було розроблено конкретну економічну програму реформ будівництва ринкових інститутів і розв'язання багатьох інших проблем. Потрібно дивитися в майбутнє крізь призму специфічного трикутника: довгострокового соціального, економічного й екологічного розвитку. Першою вершиною цього трикутника мають бути *цінності*. Які цінності є основою, фундаментом суспільства й економічної активності? У США й Канаді цінності різні, так само, як у Китаї та Японії. Але якщо, наприклад, у США чи Китаї не спостерігатиметься зростання, то вони не зможуть подолати кризу без перебудови цінностей. Отже, американці мають усвідомити, що таке соціальна ринкова економіка, а китайці — навчитись індивідуалізму, лідери повинні зрозуміти неоліберальні цінності. По-різному на політику й економіку також дивляться Польща й Україна.

Друга вершина трикутника — *інститути*. Передусім, потрібно визначити, куди йде Україна, а потім від цього відштовхуватись. Я не уявляю розвитку України без нормальних, робочих відносин з Росією, але не можу дати відповіді, як розв'язати це питання у даний час. Вважаю, що вам необхідно зробити так, щоб Росія не сприймала прагнення України до євроінтеграції як рух проти неї. На жаль, на Заході, в тому числі в Польщі, сьогодні багато політиків вважають таку спрямованість антиросійською. Треба далі віднайти стратегічну відповідь на запитання: як будувати інститути, щоб вони стали основою для ринкової конкурентоспроможності економіки країни, тобто такими, як в Євросоюзі? Звісно, одразу такими вони не стануть, але їх якість має підвищитися.

25 років тому, коли ми визначилися, що йдемо до ЄС, і тільки почали розбудовувати ринкову економіку, нам надіслали 2080 сторінок інструкцій, як подолати цей перехід від радянської економіки до вільної ринкової. І з цими інструкціями ми працювали 10 років. І ось, 1 травня 2004 р. ми вступили до Євросоюзу і нині маємо вільну країну з ринковою економікою. Правда, не всі вважають нашу економіку ринковою, а країну вільною, мовляв, це той самий Радянський Союз, тільки називають його по-іншому.

Коли ми ухвалили рішення рухатися до ЄС, то чітко знали, куди йдемо. У нас були стратегічне бачення і політичні амбіції. Ми уявляли собі, що таке конкурентоспроможність, ринок капіталу, охорона праці тощо, і прагнули створити все так, як у ЄС. Отже, ми знали, куди нам рухатися.

Політика є третьою вершиною трикутника. Щодо Світового банку, то, на мій погляд, варто дослухатися до його порад і краще виконувати умови стосовно капіталу, технологій, стратегічних позицій. Якби рік тому мене спитали, чи вважаю я геополітичне становище України хорошим, я б назвав його вдалим — між Польщею, Європейським Союзом, Росією і країнами СНД. Нині ж я бачу, що воно дуже погане з політичної точки зору. Якби я був економічним політиком в Україні, а не в Польщі, то найголовніше запитання, на яке шукав би відповіді, сформулював би так: як найкраще використати цю геополітичну позицію для розвитку і зміцнення держави? І друге: як будувати добрі відносини з сусідніми державами? Ці питання, на мій погляд, є першорядними. І тільки потім слід розв'язувати проблеми довгострокового розвитку соціальної ринкової економіки з українськими рисами.

Список використаної літератури

1. Колодко Г.В. Куда идет мир: политическая экономия будущего ; [пер. с польск. Ю. Чайникова]. — М. : Магистр, 2014. — 528 с.

Reference

1. Kołodko G.W. *Kuda Idet Mir: Politicheskaya Ekonomiya Budushchego* [Wędrujący Świat]. Moscow, Magistr, 2014 [in Russian].